

68. ročník matematické olympiády

III. kolo kategorie A

Benešov, 25. března 2019

1. V oboru reálných čísel řešte soustavu

$$\begin{aligned}x^2 - yz &= |y - z| + 1, \\y^2 - zx &= |z - x| + 1, \\z^2 - xy &= |x - y| + 1.\end{aligned}$$

2. Je dán pravoúhelník $ABCD$, kde $|AB| = a \geq b = |BC|$. Na přímce BD sestrojte body P a Q tak, aby platilo $|AP| = |PQ| = |QC|$. Proveďte diskusi o počtu řešení vzhledem k délkám a, b .
3. Nechť a, b, c, n jsou kladná celá čísla taková, že jsou splněny následující podmínky:
- (i) čísla $a, b, c, a + b + c$ jsou po dvou nesoudělná;
  - (ii) číslo $(a + b + c)(a + b)(b + c)(c + a)(ab + bc + ca)$ je n -tou mocninou celého čísla.
- Dokažte, že součin abc lze zapsat jako rozdíl dvou n -tých mocnin celých čísel.

68. ročník matematické olympiády

III. kolo kategorie A

Benešov, 26. března 2019

4. Je dán ostroúhlý trojúhelník ABC . Na polopřímce opačné k polopřímce BC leží bod P takový, že $|AB| = |BP|$. Analogicky na polopřímce opačné k polopřímce CB leží bod Q takový, že $|AC| = |CQ|$. Označme J střed kružnice připsané straně BC daného trojúhelníku a D, E po řadě její body dotyku s přímkami AB a AC . Předpokládejme, že polopřímky opačné k polopřímkám DP a EQ se protínají v bodě F různém od J . Dokažte, že $AF \perp FJ$.

5. Dokažte, že existuje nekonečně mnoho celých čísel, která nelze vyjádřit ve tvaru

$$2^a + 3^b - 5^c,$$

kde a, b, c jsou nezáporná celá čísla.

6. Pro která přirozená čísla n lze do tabulky $n \times n$ vepsat všechna celá čísla od 1 do n^2 tak, aby aritmetický průměr čísel v každém řádku i sloupci tabulky byl celým číslem?

---

1. V oboru reálných čísel řešte soustavu

$$\begin{aligned}x^2 - yz &= |y - z| + 1, \\y^2 - zx &= |z - x| + 1, \\z^2 - xy &= |x - y| + 1.\end{aligned}$$

(Tomáš Jurík)

Řešení. Daná soustava rovnic je symetrická, takže stačí hledat jen ta řešení, jež splňují nerovnosti $x \geq y \geq z$. Za tohoto předpokladu můžeme odstranit absolutní hodnoty, a tak dostaneme

$$x^2 - yz = y - z + 1, \quad (1)$$

$$y^2 - zx = x - z + 1, \quad (2)$$

$$z^2 - xy = x - y + 1. \quad (3)$$

Postupným odečtením rovnic (1) a (2), resp. (2) a (3) dostáváme po snadných úpravách rovnice

$$(x - y)(x + y + z + 1) = 0,$$

$$(y - z)(x + y + z - 1) = 0.$$

Odtud plyne, že všechna tři čísla x , y , z nemohou být navzájem různá, nemohou však být ani všechna stejná, protože to bychom v původních rovnicích dostali $0 = 1$. Právě dvě z nich jsou tedy různá, takže platí buď $x = y > z$ a $x + y + z = 1$, nebo $x > y = z$ a $x + y + z = -1$.

Všimněme si, že trojice (x, y, z) vyhovuje původní soustavě, právě když jí vyhovuje „opačná“ trojice $(-z, -y, -x)$. Přejít k opačné trojici nemění zavedené uspořádání čísel v trojici a převádí druhý případ z předchozího odstavce na první z nich.

Stačí proto vyřešit první případ, kdy $x = y > z$ a $x + y + z = 1$. To nám dává $z = 1 - 2x$. Dosazením například do rovnice (1) dostaneme po úpravě $x(3x - 4) = 0$, takže $x = 0$ nebo $x = \frac{4}{3}$. Tomu odpovídají trojice (x, y, z) rovné $(0, 0, 1)$ a $(\frac{4}{3}, \frac{4}{3}, -\frac{5}{3})$. První trojice zřejmě nesplňuje předpoklad $x \geq y \geq z$, a tak původní soustavě vyhovuje jen druhá trojice (zkouška při uvedeném postupu není nutná).

S přihlédnutím ke změnám pořadí neznámých a přechodům k opačným trojicím má soustava 6 řešení:

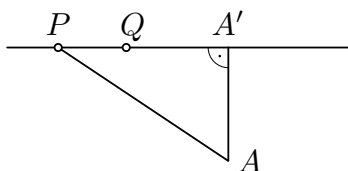
$$\begin{aligned}\left(\frac{4}{3}, \frac{4}{3}, -\frac{5}{3}\right), \quad \left(-\frac{5}{3}, \frac{4}{3}, \frac{4}{3}\right), \quad \left(\frac{4}{3}, -\frac{5}{3}, \frac{4}{3}\right), \\ \left(\frac{5}{3}, -\frac{4}{3}, -\frac{4}{3}\right), \quad \left(-\frac{4}{3}, -\frac{4}{3}, \frac{5}{3}\right), \quad \left(-\frac{4}{3}, \frac{5}{3}, -\frac{4}{3}\right).\end{aligned}$$

2. Je dán pravoúhelník $ABCD$, kde $|AB| = a \geq b = |BC|$. Na přímce BD sestrojte body P a Q tak, aby platilo $|AP| = |PQ| = |QC|$. Proveďte diskusi o počtu řešení vzhledem k délkám a, b .
(Jaroslav Švrček)

Řešení. Všimněme si nejdříve, že se ani zadání úlohy bez podmínky $a \geq b$, ani množina dvojic bodů (P, Q) , které jsou jejími řešeními, nezmění, pokud navzájem vyměníme označení vrcholů B a D . Podmínku $a \geq b$ proto uplatníme až k jednoduššímu zápisu závěrečné diskuse o počtu řešení.

Označme A' a C' kolmé průměty bodů A a C na přímku BD . Zřejmě oba průměty padnou dovnitř úsečky BD a platí $|AA'| = |CC'|$. Předpokládejme, že body P a Q mají požadované vlastnosti. Jelikož $|AP| = |CQ|$, je $P = A'$, právě když $Q = C'$. Nastane-li tato situace, budou body P, Q (coby body A', C') souměrně sdružené podle středu S úsečky BD . Totéž bude o bodech P, Q platit i v případě, kdy $A' = C'$ ($= S$) — tehdy jsou pravoúhlé trojúhelníky APS, CQS shodné podle věty Ssu , takže $|PS| = |QS|$, přičemž nemůže být $P = Q$.

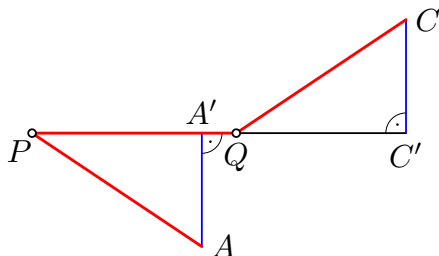
Tyto „symetrické“ případy $P = A', Q = C', A' = C'$ tedy z dalšího rozboru vyloučíme. Právě tak vyloučíme i možnost, že by bod Q ležel na úsečce $A'P$, protože by pak podle obr. 1 platilo $|AP| > |A'P| \geq |PQ|$, což odporuje požadavkům úlohy. A symetricky ani bod P nemůže ležet na úsečce QC' . V rozboru opakovaně využijeme rovnost $|A'P| = |C'Q|$, která plyne z trojúhelníků $A'PA$ a $C'QC$, jež se shodují podle věty Ssu .

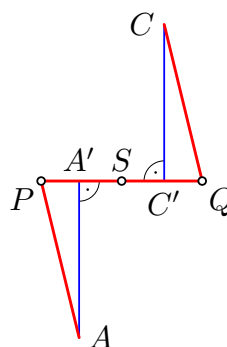
Obr. 1

Za předpokladů $P \neq A', Q \neq C', A' \neq C', Q \notin A'P$ a $P \notin C'Q$ rozlišíme možné polohy bodů P, Q na přímce $A'C'$ následovně:

1. P leží na polopřímce opačné k polopřímce $A'C'$:
  - a) Q leží na úsečce $A'C'$ (obr. 2). Potom z $|A'P| = |C'Q|$ máme $|PQ| = |A'C'|$, takže $|AP| = |A'C'|$.
  - b) Q leží na polopřímce opačné k polopřímce $C'P$ (obr. 3). Tehdy z $|A'P| = |C'Q|$ máme, že body P, Q jsou souměrně sdružené podle středu S úsečky $A'C'$ neboli středu úhlopříčky BD .

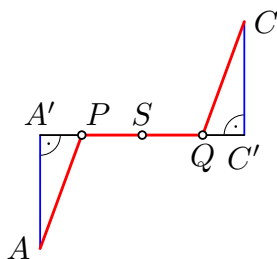

Obr. 2

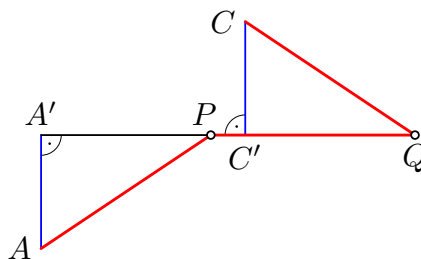

Obr. 3

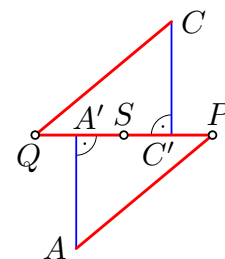
2. P leží na úsečce $A'C'$:
  - a) Q leží na úsečce $C'P$ (obr. 4). Tehdy podobně jako v případě 1b máme, že body P, Q jsou souměrně sdružené podle středu S úhlopříčky BD .
  - b) Q leží na polopřímce opačné k polopřímce $C'P$ (obr. 5). Tehdy podobně jako v případě 1a máme $|AP| = |A'C'|$.

Obr. 4

Obr. 5

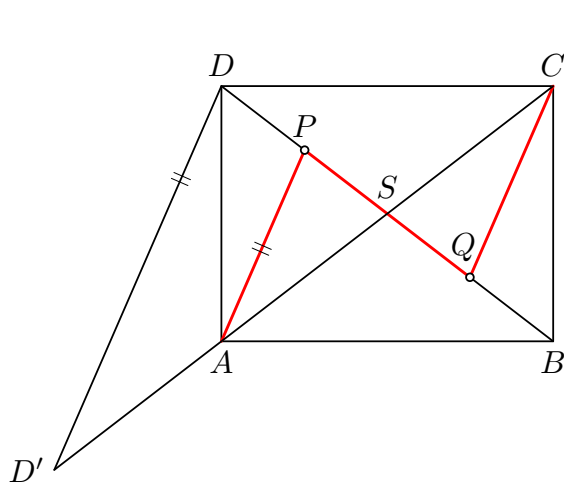
Obr. 6

3. P leží na polopřímce opačné k polopřímce $C'A'$:

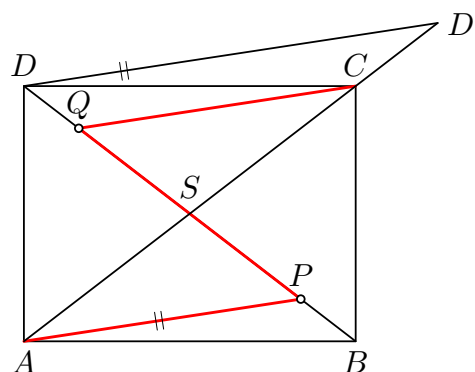
Bod Q pak musí ležet na polopřímce opačné k polopřímce $A'C'$ (obr. 6). Podobně jako v případě 1b tak máme, že body P, Q jsou souměrně sdružené podle středu S úhlopříčky BD .

Dokázali jsme, že buď jsou body P, Q souměrně sdružené podle středu S , nebo platí $|AP| = |A'C'|$. Popíšeme nejprve *konstrukci* v prvním případě, který zahrnuje i situace, kdy $P = A', Q = C'$ nebo $A' = C'$, jež jsme úvodem z našeho rozboru vyloučili. Tehdy platí $|AP| = |PQ| = 2|PS|$. Naopak, pokud některý bod P přímky BD bude splňovat rovnost $|AP| = 2|PS|$, tak k němu jednoznačně sestrojíme bod Q souměrně sdružený podle středu S , přičemž bude platit $|AP| = |PQ| = |QC|$. Zaměříme se tedy na konstrukci bodu P .

Označme D' průsečík přímky AC a rovnoběžky s AP bodem D . Trojúhelníky SPA a SDD' jsou stejnohlé se středem S . Jelikož $|AP| = 2|PS|$, je $|DD'| = 2|DS|$. Odtud již plyne konstrukce, v níž nejprve sestrojíme bod D' . Takové body jsou vždy dva, přičemž jeden leží na polopřímce SA (obr. 7) a druhý na polopřímce SC (obr. 8). Následně sestrojíme bod P jako průsečík rovnoběžky bodem A s přímkou DD' . Jelikož máme dvě možné polohy bodu D' , budeme mít dvě možné polohy bodu P , a tak v tomto případě budou existovat vždy právě dvě řešení.

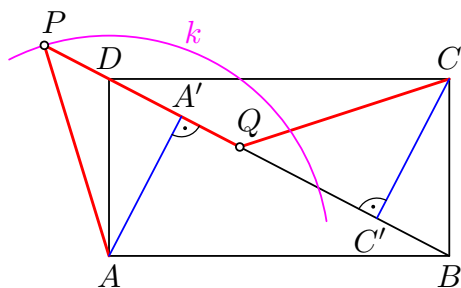
Obr. 7

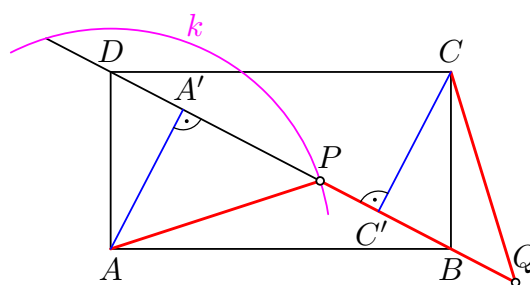
Obr. 8

V druhém případě $|AP| = |A'C'|$ můžeme již předpokládat, že $A' \neq C'$. Podle rovnosti $|AP| = |A'C'|$ snadno najdeme bod P jako průsečík přímky BD s kružnicí $k(A, |A'C'|)$. V případě $|A'C'| > |AA'|$ dostaneme dva průsečíky neboli dvě řešení, v případě $|A'C'| = |AA'|$ jedno řešení a konečně žádné řešení v případě $|A'C'| < |AA'|$. Možná řešení odpovídají případu 1a (obr. 9), resp. 2b (obr. 10). V obou z nich je poloha bodu Q určena jednoznačně a snadno zpětně ukážeme, že platí $|AP| = |PQ| = |QC|$.

Posoudíme nyní, kdy některá řešení z prvního a druhého případu splývají. Mají-li body P, Q souměrně sdružené podle středu S navíc splňovat i podmínku $|PQ| = |AP| = |A'C'|$, stane se tak jedině v situaci, kdy $\{P, Q\} = \{A', C'\}$. Ta je zřejmě možná, pouze když $P = A'$ a $Q = C'$, což vede k rovnosti $|A'C'| = |AA'|$. Ta však znamená právě

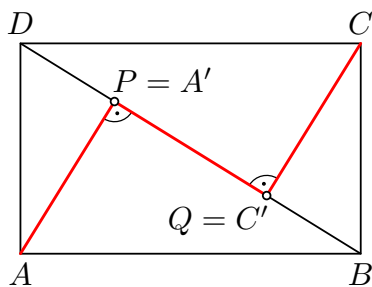

Obr. 9

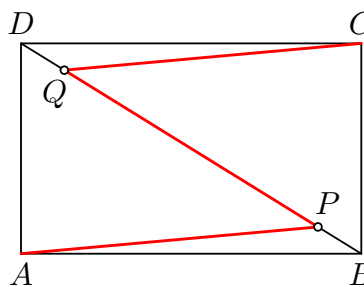

Obr. 10

to, že kružnice k se dotýká přímky BD v bodě A' , a proto (jediné) řešení z druhého případu splývá s tím ze dvou řešení prvního případu, při kterém $P = A'$. Úloha pak má celkem dvě řešení (obr. 11 a 12).

Obr. 11

Obr. 12

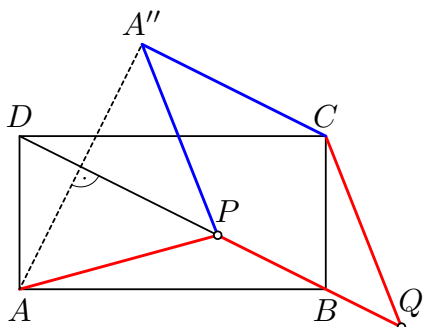
Zjistili jsme, že počet řešení z druhého případu, stejně jako splynutí jediného jeho řešení s jedním řešením prvního případu, závisí na poměru $|A'C'| : |AA'|$, který stačí vyjádřit pomocí poměru $p = a : b$ pouze v případě, kdy $a \geq b$ neboli $p \geq 1$. Podle Eukleidovy věty o odvěsně platí $|DA'| = b^2/|BD| \leq a^2/|BD| = |DC'|$, odkud $|A'C'| = (a^2 - b^2)/|BD|$. Dále $|AA'| = 2S_{ABD}/|BD| = ab/|BD|$, takže

$$|A'C'| : |AA'| = \frac{a^2 - b^2}{ab} = p - \frac{1}{p}.$$

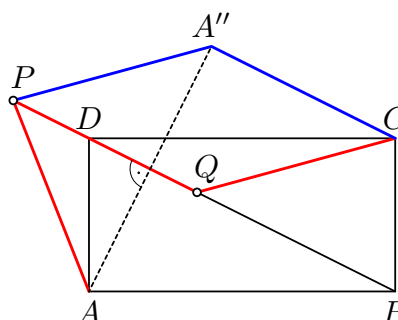
Přitom $p - 1/p \geq 1$, právě když $p \geq \frac{1}{2}(1 + \sqrt{5})$, což je hodnota takzvaného *zlatého řezu* označovaného φ . Výsledky lze shrnout takto:

$$\frac{a}{b} > \varphi: 4 \text{ řešení}, \quad 1 \leq \frac{a}{b} \leq \varphi: 2 \text{ řešení}.$$

Poznámka 1. Namísto zkoumání délek na přímce $A'C'$ jsme mohli zkoumat úhly. Díky shodnosti trojúhelníků APA' , CQC' totiž platí $|\sphericalangle APQ| = |\sphericalangle CQP|$ nebo $|\sphericalangle APQ| + |\sphericalangle CQP| = 180^\circ$. Pomocí toho se dá vyšetřit, že v případech 1b, 2a, 3 tvoří body A, C, P, Q rovnoběžník s úhlopříčkami AC, PQ , takže P, Q jsou souměrně sdržené podle středu S . Dále v případech 1a (obr. 13) a 2b (obr. 14) můžeme definovat A'' jako obraz bodu A v osové souměrnosti podle přímky BD a dokázat, že body A'', P, Q, C tvoří kosočtverec, v němž $|A''P| = |A''C|$, což už dává návod, jak sestrojít bod P .

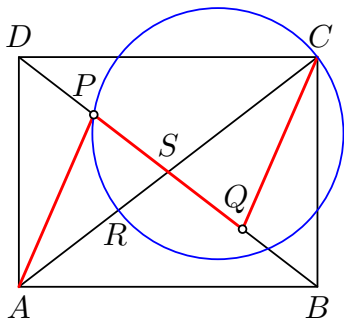

Obr. 13

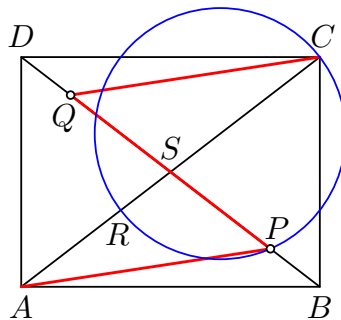

Obr. 14

Poznámka 2. Konstrukci v symetrickém případě jsme mohli provést i pomocí *Apolloniovy kružnice*. Hledáme množinu bodů P takových, že $|AP| = 2|PS|$. Sestrojíme tedy bod R na úsečce AS takový, že $|AR| = 2|RS|$. Dále platí $|AC| = 2|SC|$. Je známo, že hledaná množina bodů je kružnice nad průměrem RC . Tato kružnice protíná polopřímku SD v jednom bodě (obr. 15) a polopřímku SB v druhém bodě (obr. 16).

Obr. 15

Obr. 16

---

3. Necht a, b, c, n jsou kladná celá čísla taková, že jsou splněny následující podmínky:

- (i) čísla $a, b, c, a + b + c$ jsou po dvou nesoudělná;
- (ii) číslo $(a + b + c)(a + b)(b + c)(c + a)(ab + bc + ca)$ je n -tou mocninou celého čísla.

Dokažte, že součin abc lze zapsat jako rozdíl dvou n -tých mocnin celých čísel.

(Patrik Bak)

Řešení. Dokážeme, že čísla $A = (a + b + c)(ab + bc + ca)$ a $B = (a + b)(b + c)(c + a)$ jsou nesoudělná. Předpokládejme, že tomu tak není. Pak existuje prvočíslo p , jež dělí obě čísla A, B . Jelikož $p \mid B$, tak p dělí alespoň jedno z čísel $a + b, b + c, c + a$. Bez újmy na obecnosti necht' je to $a + b$. Pak ale nemůže platit $p \mid a + b + c$, neboť by bylo $p \mid c$, což je ve sporu s předpokladem (i). Nutně tedy $p \mid ab + bc + ca = ab + c(a + b)$, z čehož plyne $p \mid ab$, takže p dělí alespoň jedno z čísel a, b , což spolu s relací $p \mid a + b$ znamená, že dělí obě čísla a, b , což je opět ve sporu s (i).

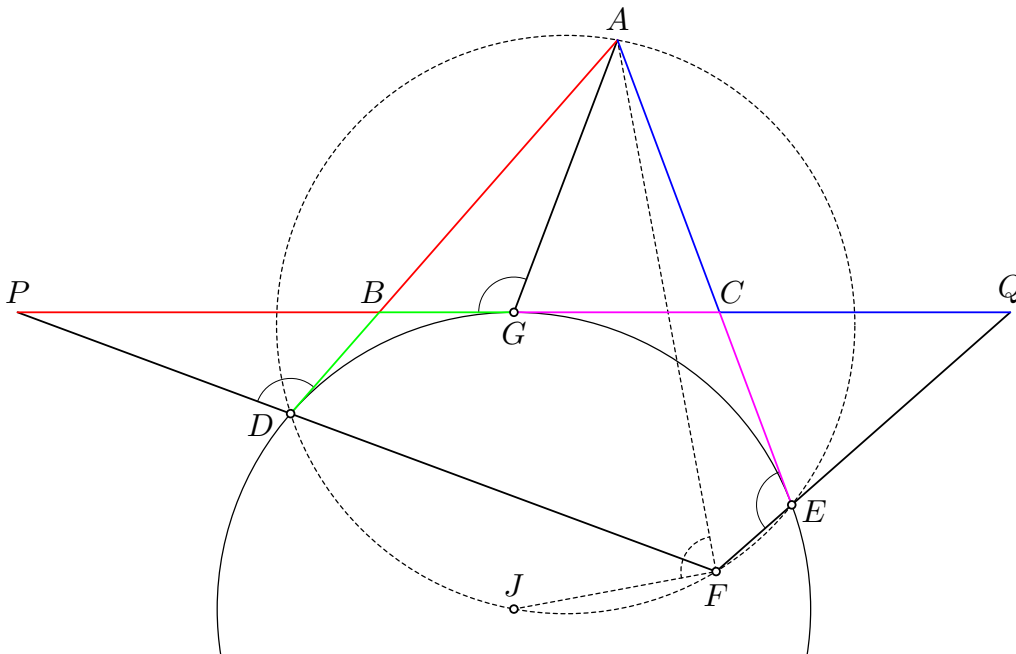
Čísla A, B jsou tedy opravdu nesoudělná a navíc jejich součin AB je podle předpokladu (ii) n -tá mocnina celého čísla. Proto musí i každé z čísel A, B být n -tou mocninou celého čísla. Jenže $abc = A - B$, takže je to opravdu rozdíl dvou n -tých mocnin celých čísel. Tím je tvrzení úlohy dokázáno.

Poznámka. Trojice $(a, b, c) = (341, 447, 1235)$ vyhovuje zadání pro $n = 2$.

4. Je dán ostroúhlý trojúhelník ABC . Na polopřímce opačné k polopřímce BC leží bod P takový, že $|AB| = |BP|$. Analogicky na polopřímce opačné k polopřímce CB leží bod Q takový, že $|AC| = |CQ|$. Označme J střed kružnice připsané straně BC daného trojúhelníku a D, E po řadě její body dotyku s přímkami AB a AC . Předpokládejme, že polopřímky opačné k polopřímkám DP a EQ se protínají v bodě F různém od J . Dokažte, že $AF \perp FJ$. (Patrik Bak)

Řešení. Jelikož body A, D, E, J leží na kružnici s průměrem AJ , stačí k důkazu kolmosti $AF \perp FJ$ ověřit, že na téže kružnici leží i bod F (obr. 17). Nechť G je dotykový bod uvažované připsané kružnice se stranou BC . Potom z rovností $|AB| = |BP|$ a $|BD| = |BG|$ plyne shodnost trojúhelníků $ABG \cong PBD$ (*sus*) a podobně z rovností $|AC| = |CQ|$ a $|CE| = |CG|$ shodnost $ACG \cong QCE$. Postupně tak dostáváme $|\sphericalangle AEF| = 180^\circ - |\sphericalangle CEQ| = 180^\circ - |\sphericalangle CGA| = |\sphericalangle BGA| = |\sphericalangle BDP| = |\sphericalangle ADP|$. Odtud $|\sphericalangle AEF| + |\sphericalangle ADF| = 180^\circ$, což už znamená, že bod F leží s body A, E, D na téže kružnici, jak jsme potřebovali dokázat.

Obr. 17

Poznámka. Potřebný závěr, že čtyřúhelník $ADFE$ je tětiový, lze odvodit, jak nyní ukážeme, i pomocí druhé dvojice jeho protějších vnitřních úhlů při vrcholech A a F . Ze shodnosti trojúhelníků $ABG \cong PBD$ a $ACG \cong QCE$ plyne, že $|\sphericalangle DAE| = |\sphericalangle BAC| = |\sphericalangle BAG| + |\sphericalangle GAC| = |\sphericalangle BPD| + |\sphericalangle CQE| = |\sphericalangle QPF| + |\sphericalangle PPF| = 180^\circ - |\sphericalangle PFQ| = 180^\circ - |\sphericalangle DFE|$ neboli $|\sphericalangle DAE| + |\sphericalangle DFE| = 180^\circ$.

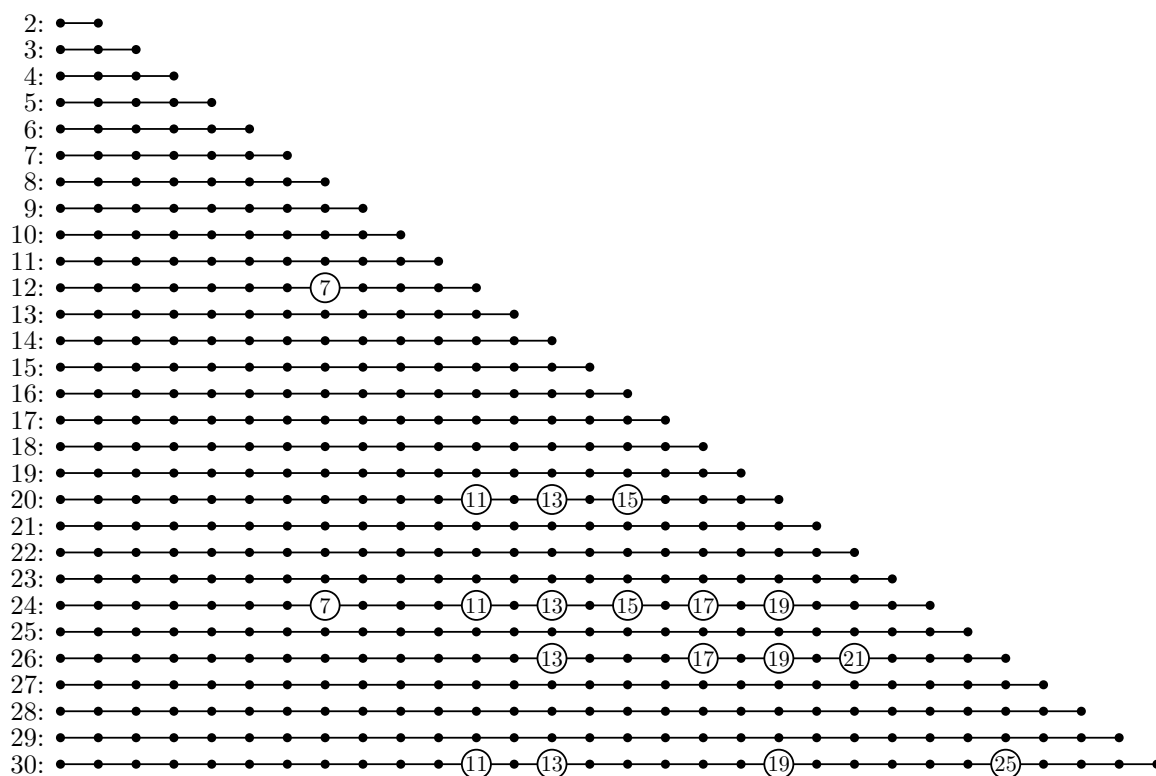
5. Dokažte, že existuje nekonečně mnoho celých čísel, která nelze vyjádřit ve tvaru $2^a + 3^b - 5^c$, kde a, b, c jsou nezáporná celá čísla. (Ján Mazák, Tomáš Bárta)

Řešení. Dokážeme, že daný výraz při dělení 12 nikdy nedává zbytek 7. Čísla 2^a , 3^b a -5^c dávají při dělení 12 postupně zbytky z množin $\{1, 2, 4, 8\}$, $\{1, 3, 9\}$, a $\{-1, -5\}$. Pro každý součet s tří čísel z těchto množin platí $1 + 1 - 5 \leq s \leq 8 + 9 - 1$, tedy $-3 \leq s \leq 16$. Jediná možná hodnota s dávající zbytek 7 při dělení 12 je tedy $s = 7$. Pokud ovšem z třetí množiny vybereme -1 , musíme z prvních dvou vybrat čísla se součtem 8, což zjevně nejde. Podobně dopadneme, když z třetí množiny vybereme -5 . Číslo 7 tedy nikdy nevyjádříme jako součet tří čísel po jednom z každé z těchto tří množin, což dokazuje, že zkoumaný výraz nemůže být roven číslu tvaru $12k + 7$, kde k je celé číslo. A takových čísel je nekonečně mnoho.

Poznámka. Dá se ověřit, že každý jiný zbytek při dělení 12 zkoumaný výraz nabývat může. Také platí, že pro každé přirozené $n < 12$ zkoumaný výraz může nabývat všechny možné zbytky při dělení číslem n . Naopak nejmenší $n > 12$, pro něž se nějaký zbytek znovu nenabývá, je rovno 20, přičemž tehdy jsou nedosažitelné dokonce tři zbytky 11, 13 a 15.

Jiné řešení. Zkoumejme zbytky při dělení 20. Dokážeme, že některý lichý zbytek nelze získat. Čísla 3^b a -5^c dávají při dělení 20 zbytky z množin $\{1, 3, 7, 9\}$ a $\{-1, -5\}$. Součet dvou čísel po jednom z těchto dvou množin nabývá nejvýše $4 \cdot 2 = 8$ hodnot, vesměs sudých. Číslo 2^a dává lichý zbytek jen pro $a = 0$, proto pro celý výraz $2^a + 3^b - 5^c$ máme nejvýše 8 možných lichých zbytků, takže při dělení 20 nelze dostat nejméně dva liché zbytky.

Poznámka. Takové zbytky jsou dokonce tři, a sice 11, 13 a 15. Na druhé straně se dá ověřit, že všechny sudé zbytky jsou dosažitelné. (Nedosažitelné zbytky pro $n \leq 30$ ukazuje následující schéma.)

6. Pro která přirozená čísla n lze do tabulky $n \times n$ vepsat všechna celá čísla od 1 do n^2 tak, aby aritmetický průměr čísel v každém řádku i sloupci tabulky byl celým číslem?
(Laura Višťanová)

Řešení. Potřebujeme dosáhnout toho, že součet čísel v každém řádku i sloupci bude dělitelný n . Omezíme se proto na vyplňování tabulky čísly $0, 1, \dots, n-1$, přičemž každé z nich bude použito právě n krát (neboť tak dostaneme zbytky všech čísel od 1 do n^2). Rozlišíme následující případy:

- ▷ n je liché číslo. Uvažujme tabulku

0	1	2	...	$n-1$
0	1	2	...	$n-1$
⋮	⋮	⋮	⋱	⋮
0	1	2	...	$n-1$

V každém sloupci máme n stejných čísel, takže jejich součet je dělitelný n . Součty v řádcích jsou rovny $0 + 1 + \dots + (n-1) = \frac{1}{2}n(n-1)$, což je také násobek n , neboť n je liché.

- ▷ $n = 4k$ pro nějaké přirozené k . V takovém případě rozdělme tabulku $4k \times 4k$ na $4k^2$ čtverečků 2×2 a uvažujme následující vzor:

x	$4k-x$
$4k-x$	x

Takových čtverečků potřebujeme umístit právě $2k$ pro každé $x = 1, 2, \dots, 2k-1$ a právě k pro $x = 2k$. Zbývá umístit čísla 0, která dáme do zbylých k čtverečků 2×2 . Takové vyplnění tabulky bude zřejmě vyhovovat zadání, protože v každém takovémto čtverečku je součet čísel v řádcích i sloupcích dělitelný $4k$ a jejich rozmístění v celé tabulce tuto dělitelnost neovlivní.

- ▷ $n = 4k + 2$ pro nějaké nezáporné celé k . Pro $k = 0$ (tedy $n = 2$) snadno zjistíme, že požadované vyplnění neexistuje. Nechť $k \geq 1$. Tehdy vyplňme podtabulku 4×4 v levém horním rohu následovně:

1	$4k+1$	0	0
$2k$	$2k+2$	0	0
$2k+1$	0	$2k$	1
0	$2k+1$	$2k+2$	$4k+1$

Vidíme, že v každém řádku i sloupci je zatím součet čísel dělitelný $4k+2$. Zbytek celé tabulky se přitom dá rozdělit na čtverečky 2×2 a podobně jako v předešlém případě vyplnit pomocí vzoru

x	$4k+2-x$
$4k+2-x$	x

Takových čtverečků potřebujeme právě $2k$ pro $x = 1$ a $x = 2k$, právě k pro $x = 2k+1$ a právě $2k+1$ pro každé $x = 2, \dots, 2k-1$. Tímto vyplněním zřejmě zajistíme, že v každém řádku i sloupci bude součet čísel dělitelný $4k+2$. Zbývá doplnit čísla 0 do zbylých $k-1$ čtverečků 2×2 , čímž dosavadní vyhovující hodnoty řádkových ani sloupcových součtů nezměníme.

Úloze tedy vyhovují všechna přirozená čísla n různá od 2.

Jiné řešení. Ukážeme alternativní řešení pro případy $n = 4k$ a $n = 4k + 2$, kde k je přirozené číslo.

▷ $n = 4k$:

1	$4k - 1$	2	$4k - 2$	...	$2k - 1$	$2k + 1$	$2k$	$2k$
1	$4k - 1$	2	$4k - 2$	...	$2k - 1$	$2k + 1$	$2k$	$2k$
⋮	⋮	⋮	⋮	⋱	⋮	⋮	⋮	⋮
1	$4k - 1$	2	$4k - 2$	...	$2k - 1$	$2k + 1$	$2k$	$2k$
1	$4k - 1$	2	$4k - 2$	...	$2k - 1$	$2k + 1$	0	0
1	$4k - 1$	2	$4k - 2$	...	$2k - 1$	$2k + 1$	0	0
⋮	⋮	⋮	⋮	⋱	⋮	⋮	⋮	⋮
1	$4k - 1$	2	$4k - 2$	...	$2k - 1$	$2k + 1$	0	0
1	$4k - 1$	2	$4k - 2$	...	$2k - 1$	$2k + 1$	0	0

Vidíme, že čísla v řádcích se dají spárovat do dvojic se součtem dělitelným $4k$, takže jejich celkový součet je dělitelný $4k$. V prvních $4k - 2$ sloupcích máme po $4k$ stejných čísel, takže jejich součet je také násobek čísla $4k$. Součty v posledních dvou sloupcích jsou rovny $2k \cdot 2k = 4k^2$, což je rovněž číslo dělitelné $4k$.

▷ $n = 4k + 2$.

Všimněme si nejprve, že libovolná čísla $a_1, a_2, \dots, a_l$, přičemž každé z nich máme k dispozici l krát, dovedeme umístit do tabulky $l \times l$ tak, že součet čísel v každém řádku i sloupci bude stejný:

$$t(a_1, a_2, \dots, a_l) = \begin{array}{ccccc} a_1 & a_2 & \dots & a_{l-1} & a_l \\ a_2 & a_3 & \dots & a_l & a_1 \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots & \vdots \\ a_{l-1} & a_l & \dots & a_{l-3} & a_{l-2} \\ a_l & a_1 & \dots & a_{l-2} & a_{l-1} \end{array}$$

Tuto konstrukci využijeme takto: Rozdělme množinu $\{0, 1, \dots, 4k + 1\} \setminus \{0, 2k + 1\}$ libovolným způsobem na dvě disjunktní skupiny A, B takové, že $|A| = 2k - 1$ (tedy $|B| = 2k + 1$). Nyní vytvoříme čtyři posloupnosti $2k + 1$ čísel

$$0, 0, A, \quad 2k + 1, 2k + 1, A, \quad B, \quad B,$$

přičemž pro každou z nich vytvoříme popsáním způsobem tabulku $(2k + 1) \times (2k + 1)$. Tyto čtyři tabulky pak dáme k sobě do konečné tabulky $(4k + 2) \times (4k + 2)$ takto:

$$\begin{array}{cc} t(0, 0, A) & t(B) \\ t(B) & t(2k + 1, 2k + 1, A) \end{array}$$

V takové tabulce je každé z čísel $0, 1, \dots, 4k + 1$ použito právě $(4k + 2)$ -krát. Zbývá ověřit, že součty ve všech řádcích a sloupcích jsou dělitelné číslem $4k + 2$. Součet čísel v posloupnostech A, B je dohromady roven $s = 1 + \dots + (4k + 1) - (2k + 1) = 2k(4k + 2)$, takže je dělitelný $4k + 2$. Jednotlivé řádky a sloupce výsledné tabulky mají součty s (prvních $2k + 1$ řádků a sloupců) a $s + 4k + 2$ (zbývajících řádky a sloupců), takže i ty jsou dělitelné číslem $4k + 2$, proto vytvořená tabulka opravdu vyhovuje zadání.